

Marian Huczek

Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Przedsiębiorczość ekologiczna a rozwój lokalny

Pojęcie przedsiębiorczości doczekało się wielu publikacji i opracowań, ma szerokie znaczenie oraz jest terminem wieloznacznym. Najczęściej kojarzy się z określonym zachowaniem człowieka, wynikającym z posiadanych przez niego cech osobowości, jak również z wykorzystaniem tych cech w jego działaniach. Pojęcie przedsiębiorczości może również obejmować zachowanie całych zbiorowości, które tworzą różne zespoły ludzkie. W literaturze naukowej podkreśla się, że „przedsiębiorczość można scharakteryzować jako uwarunkowany społecznie proces tworzenia szans na kreowanie bogactwa oraz ich twórcze wykorzystanie poprzez użytkowanie zasobów finansowych, materialnych oraz kapitału ludzkiego i społecznego w sposób innowacyjny” (Klasik 2006). T. Kraśnicka twierdzi, że „dla rozwoju przedsiębiorczości ważne są czynniki kulturowe, takie jak: systemy wartości i przekonań, tradycje przedsiębiorczości na danym obszarze, zaufanie jako zasób kulturowy, model rodziny i więzi rodzinnych oraz klimat społeczny (nie) sprzyjający przedsiębiorczości” (Kraśnicka 2002). M. Bratnicki wskazuje na trzy główne podejścia do przedsiębiorczości w ujęciu historycznym:

- rola podmiotu działalności gospodarczej,
- proces tworzenia nowych przedsięwzięć,
- tworzenie i wykorzystanie szans, zawierające w sobie odnowę strategiczną istniejących organizacji (Bratnicki 2008).

B. Bojewska pisze z kolei, że „sformułowanie szczegółowego określenia kategorii, jaką jest przedsiębiorczość, wydaje się być niemożliwe dzięki uwzględnieniu ścisłego związku pomiędzy pojmowaniem tej kategorii jako cechy i jako funkcji. Można zatem przyjąć, iż przedsiębiorczość to zbiór zachowań (działań i oddziaływań), których celem jest tworzenie i realizowanie przedsięwzięć umożliwiających osiągnięcie określonych wartości w warunkach niepewności i ryzyka” (Bojewska 2002). Pojęcie przedsiębiorczości ma więc wyjątkowe znaczenie, kojarzy się bowiem nie tylko z określonymi cechami człowieka, jego aktywnością oraz skłonnością do podejmowania innowacyjności i ryzyka, ale najczęściej także z sukcesem w ramach wykonywanych działań. Literatura podkreśla, że aby osiągać sukcesy, konieczna jest silna motywacja w działaniu oraz wytrwałość w dążeniu do celu (Grzegorzewska-Mischka 2009).

Warto jednak mieć na uwadze fakt, że przedsiębiorczość odnosi się także do działalności publicznej i społecznej. Rozwój przedsiębiorczości poszczególnych podmiotów zależy w znacznym stopniu od środowiska lokalnego. Środowiska przedsiębiorczości powstają jako różne formy współzależności i współpracy na określonym terytorium. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że istnieją lokalne i regionalne środowiska przedsiębiorczości, które są wynikiem współdziałania sektorów: prywatnego, publicznego i społecznego oraz tworzenia

racjonalności przedsiębiorczych zachowań firm na rynku (Ochojski, Szczupak, Zieliński 2006). Środowisko działa wg własnej logiki, której podstaw należy szukać we współdziałaniu różnych uczestników i przedsiębiorstw biorących udział w rozwoju lokalnym. Ich partnerstwo oparte na wzajemnych powiązaniach oraz systemie rozwijających się w czasie stabilnych relacji pozwala im lepiej zwaloryzować zasoby, którymi dysponują. Wzajemne relacje między partnerami oraz współdziałanie (co odnosi się zarówno do użytkowania istniejących, jak i wspólnie tworzonych zasobów) przyczyniają się do generowania specjalnych efektów zewnętrznych. Istotną rolę odgrywa tutaj wiedza o zależnościach, która stanowi zbiór zasad postępowania w kontaktach społeczno-ekonomicznych dominujących na danym terenie (Huczek 2007).

Podsumowując, przedsiębiorczość będąca aktywnością konkretnych osób (w organizacji, gminie itp.) może być postrzegana jako proces realizacji przedsięwzięcia, obejmujący dostrzeżenie okazji do wykorzystania, decyzję o jej wykorzystaniu i poniesieniu pewnego ryzyka oraz działania zarządcze często połączone z działaniami wykonawczymi, które powinny przynieść określone korzyści.

Rozwój lokalny a przedsiębiorczość

Rozwój lokalny można określić jako zharmonizowane i systematyczne zmiany prowadzone w społeczności lokalnej, służące zaspakajaniu potrzeb społecznych i przyczyniające się do ogólnego postępu. Zarówno rozwój, jak i postęp odnoszą się do procesów, które w bardziej lub mniej dokładny sposób można odnieść do czasu i przestrzeni. W zależności od miejsca powstawania zjawisk rozwojowych i ich charakteru, a także uwarunkowań oraz czynników kształtujących te zjawiska, można mówić o rozwoju w skali globalnej, regionalnej czy lokalnej. W szerokim ujęciu rozwój lokalny można rozpatrywać na trzech jego głównych płaszczyznach:

- w sferze społecznej – stały wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców, ich świadomości obywatelskiej oraz kultury osobistej,
- w sferze ekologicznej – poszanowanie walorów środowiska przyrodniczego oraz staranne kreowanie ładu przestrzennego na obszarach zurbanizowanych, podstawowe dyrektywy związane ze stymulowaniem rozwoju w tej sferze to m.in.: redukcja emisji zanieczyszczeń, poszanowanie i odbudowa zasobów środowiska przyrodniczego, stosowanie technologii proekologicznych,
- w sferze gospodarczej – przejawia się w rozwijaniu indywidualnej i zbiorowej przedsiębiorczości przy wykorzystaniu miejscowych zasobów dla rozwoju gospodarki lokalnej (Kogut-Jaworska 2008).

Nowym wyzwaniem rozwoju globalnego staje się współcześnie trwały i zrównoważony rozwój (Kaczmarek 2005). Jego istota polega na równorzędnym traktowaniu trzech sfer: gospodarczej, społecznej i ekologicznej. Postrzega się go jako określony system, który wymaga harmonijnego zintegrowania i funkcjonowania wszystkich trzech sfer, gdyż wyeliminowanie jednej z nich uniemożliwia funkcjonowanie dwóch pozostałych. Zrównoważony rozwój zakłada konieczność sprzężenia ze sobą działań zmierzających do osiągnięcia równowagi pomiędzy realizacją celów gospodarczych i społecznych, zachowania dziedzictwa kulturowego i rozwoju przestrzennego danej jednostki terytorialnej (gminy). Dodatkową cechą zrównoważonego rozwoju jest jego długookresowy charakter, umożliwiający osiągnięcie korzyści rozwojowych dzisiejszych pokoleń, bez uszczerbku dla przyszłych generacji oraz ich potencjału rozwojowego.

O kierunkach i tempie rozwoju układu lokalnego decyduje wiele czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Czynniki zewnętrzne można określić jako uwarunkowania globalne

i regionalne rozwoju lokalnego, tj. wynikające z polityki społeczno-gospodarczej państwa, otoczenia regionalnego i globalnego jednostki terytorialnej. Czynniki wewnętrzne znajdują się w samym układzie lokalnym. Literatura naukowa podkreśla, że „między czynnikami zewnętrznymi a wewnętrznymi rozwoju lokalnego występują zależności, które mogą sprzyjać rozwojowi lokalnemu bądź go ograniczać. Relacje te można uznać (o ile są one racjonalne) za ważną siłę napędową rozwoju, bowiem realizacja idei rozwoju lokalnego w znaczącym stopniu zależy od umiejętnego integrowania działań społeczności lokalnych z rozwiązaniami instytucjonalno-prawno-ekonomicznymi określonymi przez układ globalny” (Potoczek 2001). W. Kosiedowski przedstawia z kolei czynniki rozwoju lokalnego w układzie czterech następujących grup: ekonomiczne, społeczne, techniczne oraz czynniki ekologiczne (Kosiedowski 2005). Przedsiębiorczość i konkurencyjność są kluczowymi determinantami rozwoju regionalnego i lokalnego. A. Klasik pisze, że „jeżeli przedsiębiorczość regionu uznana została za warunek konieczny rozwoju regionalnego, to konkurencyjność regionu staje się warunkiem wystarczającym. Przedsiębiorczość i konkurencyjność regionu trzeba traktować integralnie jako współdeterminanty rozwoju regionalnego” (Klasik 2006).

Przedsiębiorczość jest elementem specyficznych zasobów terytorium lokalnego wyróżniających je z otoczenia. Unikalność ta, a w gruncie rzeczy atrakcyjność miejsca, uwarunkowana jest zarówno natężeniem występowania zjawiska, jak i zakresem, częstotliwością, trwałością i formą zależności między przedsiębiorczymi podmiotami. Owa przedsiębiorczość z punktu widzenia przewagi konkurencyjnej regionu jest upodmiotowiona przez tworzenie się środowiska przedsiębiorczości. Budowa środowiska przedsiębiorczości opiera się na istnieniu partnerstwa pomiędzy trzema podstawowymi grupami: sektorem prywatnym, sektorem publicznym i sektorem społecznym. B. Szczupak i M. Czornik wskazują na następujące procesy tworzenia środowiska przedsiębiorczości:

1. doskonalenie kształcenia i uczenia się,
2. kształtowanie więzi i sieci współpracy partnerów,
3. kształtowanie partnerstwa sektorów,
4. tworzenie pakietu usług wspierających powstawanie nowych form,
5. rozwijanie potencjału wzrostu firm istniejących (Szczupak, Czornik 2001).

We wdrażaniu wszelkich zmian w gminie główną rolę odgrywa lokalna grupa zawodowa, dzięki przynależności jej członków do stowarzyszeń, zrzeszeń politycznych, zespołów doradczych, agencji rozwoju regionalnego i rad nadzorczych. Doświadczenia krajów gospodarczo rozwiniętych wskazują, że w środowisku lokalnym istotna jest rola animatorów. Cele animacji muszą odzwierciedlać cele lokalne, a ich realizacja powinna być oparta na współpracy animatora ze społecznością lokalną. Ta współpraca jest niezbędna dla zidentyfikowania zasobów, określenia celów i ich rozwiązania, wynegocjowania zaangażowania i poparcia lokalnych przywódców oraz agencji z zewnątrz, w tym poparcia kapitałowego. Rozwój przedsiębiorczości powinien być rozpatrywany w szerszym kontekście różnych elementów składających się na ogólny efekt rozwoju lokalnego. Te elementy lokalne to środowisko, kultura, gospodarka i władza. Istota roli gminy w rozwoju przedsiębiorczości wynika z ustawowych cech samorządu terytorialnego.

Podstawowe płaszczyzny działania gminy w zakresie rozwoju przedsiębiorczości to: polityka gminy, instrumenty finansowe, inwestycje, gospodarowanie mieniem, działalność gospodarcza gminy, rynek pracy, promocja gminy, strategia rozwoju gminy, tworzenie klimatu wspierającego przedsiębiorczość.

Przedsiębiorczość ekologiczna organizacji działających na terenie gminy

W literaturze sformułowano pojęcie przedsiębiorczości ekologicznej (*environmental entrepreneurship*) jako aktywność przedsiębiorczą z korzyścią dla środowiska naturalnego. Wskazuje się, że realizacja działań przedsiębiorczych organizacji powinna uwzględniać oddziaływania regulacyjne państwa, proekologiczne oddziaływanie rynku oraz bazowanie na ekologicznych wartościach wyznawanych przez konsumentów. Poglądy te uwypuklają w szczególności znaczenie podejścia proekologicznego przy realizacji strategii marketingowych organizacji. Przedsiębiorczość ekologiczna ściśle wiąże się z innowacjami ekologicznymi, którymi w organizacji nazywamy takie zmiany w technologii, strukturze organizacyjnej i zarządzaniu organizacją, które zmniejszają negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne lub zapobiegają mu.

Literatura przedmiotu podkreśla, że w przyszłości ekologia będzie się zaznaczać obszarem nasilonego występowania procesów innowacyjnych. Stąd teoria innowacji powinna nadszukać za rozwiązaniami praktycznymi w tym zakresie. Innowacje ekologiczne podejmowane w przedsiębiorstwach działających na terenie gminy mogą być zawarte w:

- produktach lub usługach,
- procesie wytwarzania,
- pozaprodukcyjnej działalności przedsiębiorstwa,
- infrastrukturze przedsiębiorstwa,
- zarządzaniu i organizacji przedsiębiorstwa.

W strategicznych decyzjach organizacji działających na terenie gminy należy uwzględnić problem powiązania celów ochrony środowiska z pozostałymi celami funkcjonowania i rozwoju organizacji. Można ustalić następujący zestaw celów innowacji ekologicznych w organizacji:

1. Cele innowacji odnoszące się do otoczenia organizacji:
 - minimalizacja zagrożenia środowiska naturalnego,
 - podwyższenie prestiżu organizacji,
 - zwiększenie udziału organizacji w rynku,
 - podwyższenie atrakcyjności organizacji na rynku pracy.
2. Cele innowacji odnoszące się do wnętrza organizacji:
 - zapewnienie rozwoju organizacji,
 - wzrost konkurencyjności organizacji,
 - poprawa stanu bhp i zdrowia pracowników,
 - minimalizacja zagrożenia środowiska naturalnego wewnątrz organizacji (Huczek 1996).

A. Chodyński pisze: „przedsiębiorczość związana z wykorzystywaniem nadarzających się okazji przejawia się w tworzeniu organizacji wirtualnych, obejmujących poszczególne osoby, ale także wybrane części istniejących organizacji. Tworzenie tego typu organizacji opiera się na zaufaniu budowanym także na kompetencjach ekologicznych. W literaturze naukowej podkreśla się istnienie typu strategii organizacji związane z aspektem ekologicznym (Chodyński 2009). Tego typu strategii wskazują na rolę poszczególnych interesariuszy przy ich tworzeniu. Mapa „zielonych” interesariuszy obejmuje legislatorów i regulatorów, inwestorów, konsumentów, organizacje pozarządowe, ubezpieczycieli i kredytodawców. Zwrócenie uwagi na tworzenie wartości dla interesariuszy z wyraźnym podkreśleniem roli wyznawanych przez nich wartości wiąże się współcześnie z koncepcją społecznej i ekologicznej odpowiedzialności biznesu.

Strategie ekologiczne przedsiębiorstw w operacjach biznesowych kierują się odpowiedzialnością odnoszącą się do środowiska naturalnego. Według J.G. Stead i E. Stead w tym przypadku

należy uwzględnić trzy oddziałujące na siebie elementy: wartości tkwiące w organizacji, jej rezultaty i rolę interesariuszy (Stead 2000). Współczesne poglądy traktują aspekty ekologiczne w kategoriach czynnika rozwoju organizacji, odnosząc go do ogólnej strategii ich rozwoju. Literatura naukowa podkreśla, że „przedsiębiorczość w aspekcie ekologicznym można wiązać ze zmianami w organizacjach. Obecnie zwraca się uwagę na koncepcje związane z reinżynieringiem czy doskonaleniem jakości w powiązaniu z aspektami ekologicznymi, uwzględniając rolę podejścia procesowego z wydzieleniem m.in. proekologicznych procesów zarządczych” (Chodyński 2009). Aktywność organizacji w dziedzinie rozwoju przedsiębiorczości ekologicznej dotyczy również zagadnień bezpieczeństwa ekologicznego. Tworzone są więc, także na poziomie organizacji, systemy zarządzania bezpieczeństwem ekologicznym. Umiejętność ich tworzenia jest równocześnie przejawem posiadanych kompetencji ekologicznych.

Odpowiedzialnością odnoszącą się do środowiska naturalnego charakteryzuje się przedsiębiorczość organizacji w sektorze publicznym i społecznym działających na terenie gminy. W literaturze naukowej przedstawiony jest wpływ samorządu terytorialnego na nowe rozwiązania, np. poprzez zamówienia publiczne, które mogą dotyczyć inspirowania rozwiązań o charakterze proekologicznym. Jako przykład nowej strategii działania w obszarze zakupów publicznych można podać doświadczenie amerykańskie. Strategia ta obejmuje:

- selekcję dostawców (m.in. ocenę wykorzystania systemów ISO 14000 i EMAS),
- zmiany cech ekologicznych produktów (poprzez ekoznakowanie i certyfikację),
- rozszerzenie odpowiedzialności producenta w ramach kontraktu (np. objęcie nim recyklingu czy wycofanie materiałów szkodliwych),
- analizy efektywności energetycznej urządzeń, np. zużycie energii (Chodyński 2009).

Ochrona środowiska naturalnego w systemie przedsiębiorczego zarządzania gminą

Samorząd gminy sprawuje władzę lokalną w zakresie jej funkcjonowania i rozwoju w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Można wyróżnić cztery kategorie zadań własnych gminy: dbałość o infrastrukturę techniczną, troskę o infrastrukturę społeczną, zabezpieczenie ładu i porządku publicznego oraz zapewnienie ładu ekologicznego i przestrzennego. Przedsiębiorcze zarządzanie przez samorząd terytorialny, które zabezpiecza rozwój gminy z uwzględnieniem wymogów ekologicznych, wymaga stosowania dobranych (z uwzględnieniem indywidualnych uwarunkowań gminy), metod, technik oraz odpowiednich narzędzi zarządzania.

Chociaż umiejscowienie samorządu terytorialnego w strukturze państwa, zakres kompetencji, jakie przysługują władzom samorządowym oraz ich źródła są wciąż w sferze dyskusji, to samorząd terytorialny jest ważną siłą sprawczą w zakresie ochrony środowiska w gminie. W Polsce większość samorządów traktuje przedsiębiorcze zarządzanie użytkowaniem, ochroną i kształtowaniem środowiska jako jedno z zadań bieżących. Takie podejście nie sprzyja ekologicznej, gospodarczej i społecznej racjonalności działania, głównie dotyczącego przyszłego rozwoju gminy. W zakresie ochrony środowiska gmina powinna skoncentrować uwagę na:

- przedsiębiorczym zarządzaniu w zakresie użytkowania powierzchni, przestrzeni i zasobów naturalnych oraz inspirowaniu budowy komunalnych urządzeń ochronnych,
- inspirowaniu, opracowywaniu i wdrażaniu jednostkowych proekologicznych programów rozwojowych, np. budowy komunalnych urządzeń ochronnych,
- wdrożeniu przedsiębiorczego zarządzania środowiskowego gminą,
- opracowaniu i wdrożeniu programu ekorozwoju gminy (Poskrobko 1998).

Proces zarządzania środowiskiem w gminie wymaga uwzględnienia zachowania czterech jego uczestników: mieszkańców, przedsiębiorców, grup interesu, a także organizacji publicznych i społecznych. Każda z tych grup powinna dążyć do rozwoju swej przedsiębiorczości.

Mieszkańcy danej gminy stanowią ważne ogniwo zarządzania i rozwoju przedsiębiorczości. Oczekują odpowiednich warunków i odpowiedniego środowiska naturalnego. Istotnym problemem jest zwiększenie ich roli w systemie zarządzania przedsiębiorczego środowiskiem. Grupy interesów są tworzone samodzielnie i oczekują rozwiązania jednostkowych interesów. Na ogół ich uwaga skupiona jest na jednym zagadnieniu, mniej lub bardziej ważnym dla pozostałych mieszkańców i dla stanu środowiska przyrodniczego gminy. Przedsiębiorcy odgrywają najważniejszą rolę w zapewnieniu danej społeczności odpowiedniej kondycji i warunków egzystencji, utrzymywaniu stabilności gospodarczej i tworzeniu miejsc pracy. Oczekują od gminy odpowiednich warunków funkcjonowania i dostępu do zasobów lub walorów środowiska. Instrumenty zarządzania środowiskiem w gminie nie powinny pogarszać zdolności konkurencyjnej lokalnego biznesu. Organizacje publiczne i społeczne odgrywają istotną rolę przy rozwiązywaniu problemów, które wykraczają poza kompetencje władz samorządowych i problemów ponadlokalnych. Zarządzanie środowiskowe w gminie to zespół zintegrowanych działań składających się na funkcjonowanie jednostki samorządowej ukierunkowanych na ograniczenie bądź wyeliminowanie czynników zakłócających zrównoważony rozwój (Gajdzik 2008). U podstaw zarządzania środowiskowego w gminie leżą następujące działania:

- kształtowanie świadomości ekologicznej,
- intensyfikacja edukacji ekologicznej,
- zmniejszenie zużycia zasobów,
- ponowne wykorzystanie komponentów (recykling),
- zastępowanie technologii szkodliwych dla środowiska technologiami bezpiecznymi,
- nieszkodliwa dla środowiska polityka produkcji i świadczenia usług,
- zapobieganie zanieczyszczeniom,
- usuwanie i zmniejszanie szkód w środowisku przez jego aktywną ochronę.

Prawidłowe zarządzanie środowiskiem w gminie wymaga analizy środowiskowych, gospodarczych i społecznych uwarunkowań rozwoju gminy oraz zbudowanej strategii rozwoju gminy. Celem analizy systemów środowiska, gospodarki i społeczeństwa jest określenie warunków realizacji określonego typu rozwoju, zwłaszcza pożądanego poziomu jakości życia mieszkańców gminy oraz warunków ogólnej równowagi ekologicznej.

W analizie sprzężeń międzysystemowych w gminie ważną rolę odgrywają sprzężenia między gospodarką a środowiskiem. Obejmują one podstawowe zależności między wielkościami określającymi istniejące struktury gospodarcze i wskaźnikami charakteryzującymi stan środowiska przyrodniczego. W wyniku przeprowadzonej analizy można określić rodzaje barier ekologicznych ograniczających możliwość działalności gospodarczej oraz ewentualnego ograniczenia pewnych jej form. Bariera ekologiczna może powodować określony stopień naruszenia funkcji biologicznych środowiska, co prowadzi do ograniczenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponadto bariera ekologiczna ogranicza wybór między różnymi funkcjami środowiska, a tym samym zmniejsza wybór kierunków rozwoju lokalnego. Analiza sprzężeń między gospodarką a środowiskiem pozwala na opracowanie scenariuszy zmian produkcji w stosunku do możliwości lokalnych ekosystemów. Natomiast analiza powiązań systemu społeczeństwa z systemami gospodarki i środowiska pozwala na poznanie:

- oddziaływania środowiska na zdrowie i życie miejscowej ludności,
- interakcji między stanem środowiska a zachowaniami kulturowymi,
- pośredniego oddziaływania środowiska na społeczeństwo, które realizuje się przez system gospodarczy.

Analiza przyrodnicza gminy, jej struktury, gospodarki oraz uwarunkowań społecznych pozwalają na określenie:

- potencjału środowiska,
- pojemności ekosystemów na dany rodzaj antropogenicznego obciążenia,
- zasobochłonności gospodarki,
- presji na środowisko,
- społecznej akceptacji istniejącego stanu i zakresu proponowanych zmian,
- świadomości ekologicznej społeczeństwa gminy,
- gotowości do przedsiębiorczości i zagospodarowania kapitału.

Określenie niezbędnych zmian w dziedzinach: gospodarczej, społecznej i środowiskowej oraz kierunków rozwoju gminy stanowi podstawę do opracowania odpowiedniego systemu zarządzania środowiskiem w gminie. W strategii rozwoju gminy i jej polityce ekologicznej należy się odnieść do następujących problemów:

- wprowadzenia zarządzania przedsiębiorczego gminą,
- powszechnego zmniejszenia zużycia energii we wszystkich dziedzinach działalności gminy,
- istotnego zmniejszenia zużycia surowców i materiałów, podnoszenia ich jakości i trwałości użytkowania wyrobów oraz stosowania technologii mało- lub bezopadowych, recyklingu itp.,
- właściwego użytkowania zasobów naturalnych – odnawialnych i nieodnawialnych, szczególnie gleby, zasobów wodnych, lasów itp.

W strategii należy wskazać, jakimi środkami i instrumentami samorząd gminy będzie wdrażać postanowienia z wyżej wymienioną problematyką lub sprzyjać im, ukierunkowując zachowania przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Gmina posiada szereg możliwości w tym zakresie. Na przykład może odpowiednio postępować przy zakupie proekologicznych materiałów i paliw, wyborze systemu ogrzewania, sortowania odpadów, opracowywaniu programów wdrożeniowych w zakresie uzbrojenia technicznego i sanitarnego gminy, przygotowaniu terenów na potrzeby gospodarki, wprowadzeniu określonych zakazów, wskazań i ograniczeń. W literaturze przedstawiono wyniki badań strategii gmin pod kątem ich proekologicznej działalności. W wyniku tych badań można stwierdzić, że:

- opracowane strategie rozwoju gmin nie przedstawiają zintegrowanej strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju, lecz strategie wybranych sfer rozwoju gminy, np.: rozwój potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej, ochrona środowiska, edukacja,
- cele strategiczne są słabo powiązane z celami operacyjnymi (w 80% analizowanych strategii),
- w strategiach niewystarczająco sprecyzowane są kryteria rozwoju gminy,
- wszystkie strategie posiadają określone cele strategiczne i operacyjne, jednak brakuje całościowego spojrzenia na problematykę ochrony środowiska i zintegrowania jej z innymi sferami rozwoju gminy (Huczek 2008).

Silny wpływ na wzrost przedsiębiorczości ekologicznej w rozwoju lokalnym ma świadomość ekologiczna mieszkańców gminy, a szczególnie kadry kierowniczej działających w niej organizacji. H. Skolimowski podkreśla, że „być ekologicznie świadomym znaczy nie tylko być ochroniarzem zasobów naturalnych mających na celu kontynuację naszego życia, oznacza to także cześć dla przyrody i uświadomienie sobie, że wraz z nią należymy do jednej całości (Skolimowski 1993). G. Kobyłko wyróżnia cztery poziomy świadomości ekologicznej: niski, przeciętny, wysoki oraz bardzo wysoki (Kobyłko 2000).

Kształtowanie się świadomości ekologicznej jest procesem złożonym. Przebiega on różnie, w zależności od stopnia społecznej akceptacji idei i norm moralnych oraz od stopnia pogłębiania wiedzy o ekologicznych skutkach postępowania w stosunku do środowiska naturalnego.

Literatura naukowa podkreśla, że „czynnikiem sprzyjającym głoszeniu powierzchownych poglądów na temat środowiska naturalnego jest niedostrzeganie problemów i niski stan świadomości ekologicznej społeczeństwa” (Żemigąła 2007).

Konieczna zmiana świadomości połączona z rozwijaniem nowych wzorców cywilizacyjnych, nowej wizji świata wymaga edukacji ekologicznej, która zmieniałaby sposób pojmowania przyrody. Edukacja ekologiczna powinna obejmować swoim zasięgiem zarówno każdego człowieka jako odrębną jednostkę, począwszy od dzieci w wieku przedszkolnym, jak i wszystkie organizacje w gminie, a co za tym idzie – każdego pracownika tych organizacji.

Zwiększenie przedsiębiorczości ekologicznej gminy ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju lokalnego. Gmina poprzez stosowanie ekologicznego zarządzania przedsiębiorczego może stworzyć dobre warunki do jej zrównoważonego rozwoju.

Przedsiębiorczość ekologiczna stanowi obszar dociekań związanych z szansami rozwoju organizacji biznesowych, publicznych i społecznych działających na terenie gminy. Działania przedsiębiorcze mogą odnosić się do rozwoju organizacji, które swoich szans upatrują, opierając się na funkcjonowaniu w różnych obszarach aktywności w sektorze ochrony środowiska. Rozwój gminy uzależniony jest od czynników występujących zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz gminy (w tym czynnika przedsiębiorczości ekologicznej). Czynników tych jest bardzo wiele. Ważna przy projektowaniu ścieżki rozwojowej gminy jest umiejętność określenia tych czynników i wyznaczenia ich związku z czynnikiem ekologicznym.

Literatura

1. Bojewska B., 2002, *Przedsiębiorczość w zarządzaniu i rozwoju małych przedsiębiorstw* [w:] *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem, uwarunkowania europejskie*, red. M. Strużycki, Wyd. Difin, Warszawa, s. 111.
2. Bratnicki M., *Konfiguracyjne ujęcie przedsiębiorczości organizacyjnej*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*”, nr 6/2008, s. 17–22.
3. Chodyński A., 2009, *Przedsiębiorczość ekologiczna a rozwój przedsiębiorstwa*, „*Przegląd Organizacji*”, nr 2, s. 34.
4. Gajdzik B., 2008, *Rynkowy kontekst zarządzania gminą*, Wyd. Naukowe Śląsk, Katowice, s. 37.
5. Grzegorzewska-Mischka E., Wyrzykowski W., 2009, *Przedsiębiorczość, przedsiębiorca, przedsiębiorstwo*, Oficyna Wyd. Bookmarket VM Media Sp. z o.o., Gdańsk, s. 7.
6. Huczek M., 1996, *Czynniki wzrostu innowacyjności przedsiębiorstwa*, Wyd. BJT, Bielsko-Biała, s. 34–38.
7. Huczek M., 2007, *Jakość środowiska lokalnego w rozwoju przedsiębiorczości i kształtowania przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw* [w:] *Spoleczne i ekologiczne aspekty zarządzania*, red. A. Chodyński, Wyd. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne AFM, Kraków.
8. Huczek M., 2008, *Czynnik ekologiczny w zarządzaniu lokalnym* [w:] *Zarządzanie rozwojem przedsiębiorstw i regionów*, red. A. Chodyński, Wyd. Krakowska Szkoła Wyższa, s. 188.
9. Kaczmarek G., 2005, *Czy strategie rozwoju lokalnego są strategiami zrównoważonego rozwoju?* [w:] *Zrównoważony rozwój. Od utopii do praw człowieka*, red. A. Papuziński, Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz, s. 171–180.
10. Klasik A., 2006, *Przedsiębiorczość i konkurencyjność a rozwój regionalny*, Wyd. AE w Katowicach, Katowice.
11. Kobyłko G., 2000, *Proekologiczne zarządzanie przedsiębiorstwem*, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław, s. 73.
12. Kogut-Jaworska M., 2008, *Instrumenty interwencji lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, Wyd. Cedetu, Warszawa, s. 9–11.

13. Kosiedowski W., 2005, *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, Dom Organizatora, Toruń, s. 21.
14. Kraśnicka T., 2002, *Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej*, Wyd. AE w Katowicach, Katowice, s. 115.
15. Ochojski A., Szczupak B., Zieliński T., 2006, *Regionalne środowiska przedsiębiorczości. Problematyka badawcza* [w:] *Przedsiębiorczość i konkurencyjność a rozwój regionalny*, red. A. Klasik, Wyd. AE w Katowicach, Katowice.
16. Poskrobko B., 1998, *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa, s. 344.
17. Potoczek A., 2001, *Programowanie rozwoju lokalnego i regionalnego jako zadanie samorządu terytorialnego* [w:] *Stymulowanie rozwoju lokalnego – perspektywa społeczna i organizacyjna*, red. A. Potoczek, Regionalny Ośrodek Studiów Ochrony Środowiska Kulturowego, Toruń, s. 10.
19. Skolimowski H., 1993, *Filozofia żyjąca: ekofilozofia jako drzewo życia*, Pusty Obłok, Warszawa, s. 52.
20. Stead J.G., Stead E., 2000, *Eco-Enterprise Strategy: Standing for Sustainability*, „Journal of Business Ethics”, vol. 24, No 4, s. 313–329.
21. Szczupak B., Czornik M., 2001, *Środowisko przedsiębiorczości a konkurencyjność miasta* [w:] *Konkurencyjność miast i regionów a przedsiębiorczość i przemiany strukturalne*, red. A. Klasik, AE w Katowicach, Katowice, s. 133.
22. Żemigala M., 2007, *Spoleczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wolters Kluwer, Kraków, s. 73.

Ecological Entrepreneurship versus Local Development

The article presents the relationship between ecological entrepreneurship and local development. The term entrepreneurship (including the ecological one) is discussed in the article as well as the conditions of its growth. Furthermore, the ecological entrepreneurship of business, public and social organizations working in a local commune is defined. Also, the natural environment protection issues in the system of entrepreneurship management of a commune is discussed.